1. ชื่อผลงาน/โครงการพัฒนาคุณภาพ : ผลของโปรแกรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองต่อความสามารถในการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคไข้เลือดออกในสถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี

2. ผลงานประเภท : R2R

3. คำสำคัญ : โรคไข้เลือดออกในเด็ก, โปรแกรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง, ความสามารถของผู้ปกครอง

4. สรุปผลงานโดยย่อ : โรคไข้เลือดออกเป็นสาเหตุสำคัญของการป่วยในเด็ก โดยเฉพาะระยะวิกฤต/ช็อก ถ้าไม่ได้รับการดูแลรักษาอย่างเหมาะสมผู้ป่วยอาจมีอาการแย่ลงและเสียชีวิตได้ พยาบาลจึงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคไข้เลือดออก การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi-experimental research) เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองต่อความสามารถในการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคไข้เลือดออก กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ปกครองของผู้ป่วยเด็กโรคไข้เลือดออก อายุ 6-12 ปี แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 20 ราย และกลุ่มควบคุม 20 ราย กลุ่มทดลองได้รับโปรแกรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคไข้เลือดออก และกลุ่มควบคุมได้รับการดูแลตามปกติ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย โปรแกรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคไข้เลือดออก แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป แบบสอบถามความสามารถด้านการปฏิบัติกิจกรรมของผู้ปกครองในการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคไข้เลือดออก ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเท่ากับ 0.80 แบบสอบถามความสามารถด้านความรู้ใช้สูตร KR-20 ได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.70 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ สถิติพรรณนา และสถิติวิลคอกซันแมนทวิทนี (The Wilcoxon-Mann-Whitney test) ภายหลังการได้รับโปรแกรมผู้ปกครองกลุ่มทดลองมีคะแนนความสามารถด้านการปฏิบัติกิจกรรมและความสามารถด้านความรู้ในการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคไข้เลือดออกสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) และคะแนนความสามารถด้านการปฏิบัติกิจกรรมและความสามารถด้านความรู้ของผู้ปกครองกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) จากผลการวิจัยมีข้อเสนอแนะว่า พยาบาลเด็กสามารถนำโปรแกรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองไปใช้ในการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคไข้เลือดออก เพื่อช่วยส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และสร้างความมั่นใจในการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคไข้เลือดออกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. เป้าหมายและวัตถุประสงค์

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถการปฏิบัติกิจกรรมและความรู้ของผู้ปกครองในการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคไข้เลือดออก ภายในกลุ่มทดลอง ระหว่างก่อนการทดลองกับหลังการทดลอง

2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถการปฏิบัติกิจกรรมและความรู้ของผู้ปกครองในการดูแลผู้ป่วยเด็กป่วยไข้เลือดออก ระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมหลังการทดลอง

6. ปัญหาและสาเหตุโดยย่อ

โรคไข้เลือดออก (dengue hemorrhagic fever; DHF) เป็นโรคติดเชื้อไวรัสเดงกี ที่มียุงลายเป็นพาหะนำโรค ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญทางด้านสาธารณสุขของประเทศ พบว่ามีการแพร่ระบาดเป็นอย่างมาก จากรายงานของสำนักระบาดวิทยา กรมควบคุมโรคในปี พ.ศ. 2560-2564 พบว่ามีจำนวนผู้ป่วยไข้เลือดออกคิดเป็นจำนวน

43,495 69,848 107,883 64,999 และ 8,754 ราย ตามลำดับ มีป่วยเสียชีวิตคิดเป็นอัตราป่วยตาย 0.13 0.13 0.11 0.07 และ 0.07 ตามลำดับ และยังพบผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกมีอัตราป่วยสูงที่สุดในกลุ่มเด็กวัยเรียนและวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ในกลุ่มอายุ 5-14 ปีมีอัตราป่วยสูงสุดร้อยละ 35.05 และกลุ่มอายุ 15-24 ปี ร้อยละ 22.78

จากสถิติผู้ป่วยเด็กโรคไข้เลือดออกของสถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี ในช่วงปี พ.ศ. 2560 ถึง 2564 มีจำนวนผู้ป่วยเด็กโรคไข้เลือดออกที่เข้ารับการรักษาในสถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี (walk in) จำนวน 288, 580, 504, 273 และ104 ราย ตามลำดับ มีผู้ป่วยเด็กโรคไข้เลือดออกที่รับส่งต่อจากสถานพยาบาลในกรุงเทพและปริมณฑลในปีพ.ศ. 2560-2564 จำนวน 43, 41, 56, 20 และ 6 ราย ตามลำดับ และพบว่าในปี 2560 มีผู้ป่วยเด็กโรคไข้เลือดออกเสียชีวิตมากถึงร้อยละ 1.39 การดำเนินของโรคไข้เลือดออกเดงกี แบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ 1) ระยะไข้ 2) ระยะวิกฤต/ช็อก 3) ระยะฟื้นตัว ดังนั้นการดูแลช่วยเหลือผู้ป่วยเด็กโรคไข้เลือดออกทั้ง 3 ระยะ รวมถึงการเฝ้าระวังไม่ให้เกิดภาวะช็อกจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง โดยผู้ปกครองจะเป็นบุคคลสำคัญในการดูแลผู้ป่วยเด็กเป็นอย่างมาก เนื่องจากผู้ปกครองเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับผู้ป่วย และเด็กเป็นวัยที่ช่วยเหลือตัวเองได้น้อย ยังไม่สามารถสื่อสารความรู้สึกและบอกถึงความต้องการของตนเองให้ผู้อื่นรับรู้ได้อย่างชัดเจน รวมทั้งผู้ปกครองถือว่าเป็นบุคคลที่ผู้ป่วยเด็กไว้ใจมากที่สุด ฉะนั้นเมื่อเด็กเกิดการเจ็บป่วยและเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล ผู้ปกครองจึงควรมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลผู้ป่วยเด็ก เพื่อคงไว้ซึ่งบทบาทของผู้ปกครองและช่วยพัฒนาศักยภาพในการดูแลของผู้ปกครอง ทำให้เกิดความมั่นใจในการดูแลผู้ป่วยเด็กมากยิ่งขึ้น ที่ผ่านมาพบว่าผู้ปกครองยังขาดความรู้เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก และไม่สามารถดูแลผู้ป่วยเด็กไข้เลือดออกได้อย่างเหมาะสม เช่น การงดรับประทานอาหารสีดำ แดง น้ำตาล การดื่มเกลือแร่แทนน้ำดื่ม การเช็ดตัวลดไข้อย่างถูกวิธีเมื่อผู้ป่วยเด็กไข้เลือดออกมีไข้สูง และผู้ปกครองมักมีความวิตกกังวลสูงเกี่ยวกับภาวะไข้ ดังนั้นการส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคไข้เลือดออกอย่างเป็นระบบจะช่วยให้ผู้ปกครองดูแลผู้ป่วยเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาผลของโปรแกรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองต่อความสามารถในการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคไข้เลือดออก ซึ่งจะช่วยให้ผู้ปกครองสามารถดูแลผู้ป่วยเด็กโรคไข้เลือดออกได้อย่างมั่นใจ อันจะส่งผลให้ผู้ป่วยเด็กโรคไข้เลือดออกได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่อง และส่งผลดีต่อภาวะสุขภาพของเด็กต่อไป

7. กิจกรรมพัฒนา

1. เสนอโครงร่างวิจัย เพื่อขอคำรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของสถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี

2. ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษาและรายละเอียดในการเก็บข้อมูลที่หอผู้ป่วยกุมารเวชกรรมไข้เลือดออก (ม.9ข)

3. คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยคัดเลือกผู้ปกครองที่ดูแลผู้ป่วยเด็กโรคไข้เลือดออกที่มีอายุตั้งแต่ 6-12 ปี

4. ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล เริ่มเก็บข้อมูลในกลุ่มควบคุมก่อน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มทดลอง20 ราย

ครั้งที่1 (วันที่1)

-แนะนำตัว สร้างสัมพันธภาพ ชี้แจงวัตถุประสงค์

-บันทึกข้อมูลทั่วไปของผู้ปกครองและผู้ป่วยเด็ก

-ประเมินความสามารถของผู้ปกครองในการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคไข้เลือดออก (pre-test)

-ส่งเสริมการส่วนร่วมของผู้ปกครองทั้ง 2 ด้าน เกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกตามแผนการสอนรายบุคคล ร่วมกับการให้แผ่นพับ"ทำอย่างไร เมื่อลูกเป็นไข้เลือดออก"

-นัดหมายครั้งต่อไป

ครั้งที่1 (วันที่ 2 ช่วงเช้า)

- ทบทวนเกี่ยวกับการแลผู้ป่วยเด็กไข้เลือดออก

-ให้ผู้ปกครองสาธิตย้อนกลับ การเช็ดตัวลดไข้ การตวงการบันทึกสีและปริมาณปัสสาวะ

-ผู้วิจัยสังเกตพฤติกรรม การเช็ดตัวลดไข้ การตวงการบันทึกสีและปริมาณปัสสาวะ การเลือกอาหารที่เหมาะสม ครั้งที่ 1

-กล่าวชมเชย ให้กำลังใจเมื่อผู้ปกครองสามารถปฏิบัติได้ถูกต้อง เปิดโอกาสให้ซักถาม

-นัดหมายครั้งต่อไป

ครั้งที่3 (วันที่ 2 ช่วงบ่าย)

-พูดคุย เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองแสดงความคิดเห็นในการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคไข้เลือดออก

-ผู้วิจัยสังเกตพฤติกรรมการ การเช็ดตัวลดไข้ การตวงการบันทึกสีและปริมาณปัสสาวะ การเลือกอาหารที่เหมาะสม ครั้งที่ 2

-ประเมินความสามารถของผู้ปกครองในการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคไข้เลือดออก (post-test)

-กล่าวขอบคุณผู้ปกครองที่เข้าร่วมการวิจัย รวมทั้งแจ้งสิ้นสุดการทำวิจัย

-นำข้อมูลไปวิเคราะห์ด้วยวิธีทางสถิติต่อไป

กลุ่มควบคุม 20 ราย

ครั้งที่1 (วันที่1)

-แนะนำตัว สร้างสัมพันธภาพ ชี้แจงวัตถุประสงค์

-บันทึกข้อมูลทั่วไปของผู้ปกครองและผู้เด็กป่วย

-ประเมินความสามารถของผู้ปกครองในการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคไข้เลือดออก (pre-test)

-ให้การพยาบาลตามปกติของหอผู้ป่วยกุมารเวชกรรมไข้เลือดออก (ม.9ข)

-นัดหมายครั้งต่อไป

ครั้งที่2 (วันที่ 2 ช่วงเช้า)

-ให้การพยาบาลตามปกติของหอผู้ป่วยกุมารเวชกรรมไข้เลือดออก (ม.9ข)

ครั้งที่3 (วันที่ 2 ช่วงบ่าย)

-พูดคุย เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองแสดงความคิดเห็นในการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคไข้เลือดออก

-ประเมินความสามารถของผู้ปกครองในการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคไข้เลือดออก (post-test)

-กล่าวขอบคุณผู้ปกครองที่เข้าร่วมการวิจัย รวมทั้งแจ้งสิ้นสุดการทำวิจัย

-นำข้อมูลไปวิเคราะห์ด้วยวิธีทางสถิติต่อไป

5. เก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่ มกราคม 2567 – ตุลาคม 2567

8. ตัวชี้วัดความสำเร็จความสำเร็จที่สำคัญ

1. ผู้ปกครองกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการดูแลผู้ป่วยเด็กไข้เลือดออกภายหลังสิ้นสุดการทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2. ผู้ปกครองกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคไข้เลือดออกภายหลังสิ้นสุดการทดลองสูงกว่าระยะก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

9. การประเมินผลการเปลี่ยนแปลงและผลลัพธ์

ภายหลังสิ้นสุดการทดลองผู้ปกครองในกลุ่มทดลองมีคะแนนความสามารถด้านการปฏิบัติกิจกรรมและความสามารถด้านความรู้ในการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคไข้เลือดออกสูงกว่าก่อนการทดลอง และผู้ปกครองกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคไข้เลือดออกหลังสิ้นสุดการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง ทั้งนี้เนื่องจากโปรแกรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคไข้เลือดออกพัฒนามาจากแนวคิดการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูแลผู้ป่วยเด็กที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลของเชปป์ ส่งเสริมให้เกิดความช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างครอบครัวและบุคลากรทางการพยาบาล บนพื้นฐานการดูแลแบบเน้นครอบครัวเป็นศูนย์กลาง โดยบุคลากรทางการพยาบาลจะเป็นผู้ให้ข้อมูลการดูแลรักษาแก่ผู้ป่วยเด็กและครอบครัวอย่างครบถ้วน การเข้าใจถึงความต้องการและการปฏิบัติต่อเด็กตามระยะพัฒนาการและการเจริญเติบโต เพื่อสนับสนุนส่งเสริมการมีส่วนร่วมและความสามารถในการดูแลผู้ป่วยเด็กให้มีประสิทธิภาพสูงสุด นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้วิธีการสอนสาธิตเกี่ยวการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ และให้ผู้ปกครองมีการฝึกปฏิบัติพร้อมทั้งมีการประเมินผล โดยให้ผู้ปกครองสาธิตย้อนกลับ มีการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และเปิดโอกาสให้ซักถามข้อสงสัย ทำให้ผู้ปกครองมีความมั่นใจในความสามารถเพิ่มขึ้น ผู้วิจัยเตรียมความพร้อมของผู้ปกครองเพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคไข้เลือดออก โดยเริ่มจากการสร้างสัมพันธภาพ เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้แจ้งความต้องการการช่วยเหลือ ซักถามข้อมูลเพิ่มเติม สอนและสาธิตทักษะการมีส่วนร่วมในการดูแลผู้ป่วยเด็ก ได้แก่ การดูแลทำความสะอาดร่างกาย การรับประทานอาหาร การเปลี่ยนเสื้อผ้า เพื่อช่วยให้ผู้ปกครองคงบทบาทความเป็นบิดามารดาไว้ และผู้วิจัยสอนและสาธิต การเช็ดตัวลดไข้ การตวงการบันทึกสีและปริมาณปัสสาวะ การสังเกตอาการนำของภาวะช็อกและภาวะเลือดออก รวมทั้งการดูแลเมื่อกลับจากโรงพยาบาล เพื่อให้ผู้ปกครองได้มีทักษะและความมั่นใจในการดูแลผู้ป่วยเด็ก การดำเนินการจัดกิจกรรมอย่างมีแบบแผน ทำให้ผู้ปกครองเข้าใจได้ง่ายและสามารถปฏิบัติกิจกรรมการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคไข้เลือดออกอย่างถูกต้อง ซึ่งการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูแลผู้ป่วยเด็กทำให้ผู้ปกครองมีความภาคภูมิใจและเกิดการรับรู้วิธีในการดูแลผู้ป่วยเด็กซึ่งจะนำไปสู่การดูแลรักษาเด็กป่วยอย่างมีประสิทธิภาพ

10. บทเรียนที่ได้รับ

1. ผู้ป่วยเด็กไข้เลือดออกมีจำนวนน้อยในช่วงเดือนมกราคม-มิถุนายน เนื่องจากไม่ใช่ฤดูฝนจึงไม่มีการระบาดของโรคไข้เลือดออก ทำให้ใช้ระยะเวลานานในการเก็บข้อมูลให้ครบ 40 ราย

2. พยาบาลเด็กสามารถนำโปรแกรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองไปใช้ในการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคไข้เลือดออก เพื่อช่วยให้ผู้ปกครองมีความรู้ความสามารถในการดูแลผู้ป่วยเด็กโรคไข้เลือดออกได้อย่างมี

ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการประยุกต์โปรแกรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูแลเด็กป่วยโรคอื่น เช่น โรคระบบทางเดินหายใจ โรคสมองพิการหรือโรคเรื้อรังต่างๆ เป็นต้น

11. ข้อมูลการติดต่อประสานงาน

นางสาวผาณิตา ปานเงิน พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ

ตึกกุมารเวชกรรมไข้เลือดออกและโรคติดเชื้ออุบัติใหม่ (ม 9ข) โทร 3904 M9b.nursing@gmail.com